

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ

Міронова Л.О., к.е.н., доцент

Дніпропетровська державна фінансова академія, Україна

Трансформаційні процеси, що тривають у системі державного управління та місцевого самоврядування, обумовили необхідність пошуку нових наукових підходів до розв'язання проблеми забезпечення фінансової самостійності місцевого самоврядування. В умовах економічних трансформацій актуальним питанням є удосконалення управління місцевими фінансами, так як розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування, яке відбулося з часу здобуття незалежності, не супроводжувалося збільшенням обсягів фінансових ресурсів, що надходять у їх розпорядження, незначними залишаються власні доходи, зростає дотаційна залежність місцевих бюджетів від державного бюджету.

З огляду на це, постає необхідність пошуку ефективних методів управління місцевими фінансами, що забезпечить зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування та покращить їх роботу в цілому.

Теоретичні аспекти управління місцевими фінансами та визначення ролі місцевих фінансів в фінансовій системі було здійснено в роботах: Т.Г. Бондарук, О.В. Величко, О.В. Гончаренко, В.І. Кравченко, О.П. Кириленко, В.М. Опаріна, С.В. Слухая, І.Л. Сазонця, Федосов В.М.. Більшість із дослідників зосереджували основу увагу на аналізі розвитку місцевих бюджетів, зміцнення їх доходної бази, удосконаленню міжбюджетних відносин, але меншою мірою досліджувалися питання управління місцевими фінансами.

Вагомий внесок у вивчення питання теоретичних аспектів управління місцевими фінансами, здійснили такі вчені І.Л. Сазонець, Т.В. Гринько, Г.Ю. Придатно, вони розглянули місцеві фінанси, їх сутність, склад і роль у розвитку економічної і соціальної інфраструктури регіону, права та обов'язки в галузі фінансів органів місцевого самоврядування [10].

Т.Г. Бондарук у своїй праці дослідила пріоритети стратегії управління місцевими фінансами та визначення головних напрямів удосконалення їх ефективності [4].

Цінними є дослідження О.В. Гончаренко, в якому здійснено критичний аналіз національних кодексів у сфері управління суспільними фінансами, здійсненна систематизація загальних принципів, стандартів і методів світової кращої практики, які можуть бути впроваджені в Україні [6].

Аналіз опублікованих за даною проблематикою робіт дозволив зробити висновок про те, що питання недостатньо розроблене як у науковому, так і в організаційно-практичному аспектах.

Метою статті є узагальнення методів управління місцевими фінансами та їх уточнення.

Основними засадами внутрішньої політики у сферах розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів є: утвердження місцевого самоврядування як фундаменту народовладдя, розширення повноважень місцевих рад шляхом децентралізації функцій органів державної влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів; реформування міжбюджетних відносин на користь місцевого самоврядування, створення умов для розвитку економічної самостійності регіонів; удосконалення системи адміністративно-територіального устрою на принципах економічної самодостатності та доступності адміністративних (управлінських) і соціальних послуг споживачам цих послуг; зміцнення матеріальної бази органів місцевого самоврядування та підвищення рівня їх ресурсного забезпечення; посилення відповідальності представників органів місцевого самоврядування, сільських, селищних, міських голів перед територіальними громадами, що їх обрали; розроблення та впровадження проектів міжрегіональних економічних зв'язків і транскордонного співробітництва, спрямованих на підвищення конкуренто-спроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку;

зміцнення економічної інтеграції регіонів з використанням переваг територіального поділу і кооперації праці [3].

Для досягнення поставлених цілей внутрішньої політики у сферах розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів необхідно удосконалення методів управління місцевими фінансами.

Застосування ефективних методів управління місцевими фінансами дозволить раціонально використовувати природно-сировинний, виробничо-технічний, людський та фінансовий потенціал регіонів як основи прискореного розвитку регіонів та відродження міжнародного авторитету держави.

Управління місцевими фінансами це одна із складових управління соціально-економічним розвитком адміністративно-територіальних одиниць, яке здійснює спеціальний апарат з допомогою специфічних прийомів і методів, впливу на цілеспрямоване формування, використання та розпорядження коштами місцевих бюджетів, а також фінансами комунальних підприємств [4; 10].

Традиційно до методів здійснення управління місцевими фінансами відносять: фінансове планування та прогнозування, оперативне управління, стимулювання, фінансових контроль [10].

Ми вважаємо доцільним доповнити зазначені методи такими: фінансування, оподаткування (міське оподаткування), державний аудит.

Узагальнення методів управління місцевими фінансами та їх характеристика наведені у таблиці 1 [8–11].

Аналіз наукових публікацій, засвідчив відсутність чіткого розмежування планування та прогнозування. Відмінності між ними обумовлені, тим, що прогнозування по суті має варіантний зміст, тоді як план є однозначним рішенням, навіть якщо він розроблений на варіантній основі, а спільність цілей і завдань об'єднують фінансове прогнозування і планування [7; 10–11].

Мета методу «прогнозування» полягає у одержанні науково обґрунтованих варіантів тенденцій розвитку суспільних фінансів регіону.

Прогнозування можна розглядати як певний етап загального процесу планування, який спрямований на розробку не конкретних заходів, а на обґрунтування тенденцій розвитку фінансового явища [11].

На сучасному етапі набуває неабиякого значення орієнтація планування та прогнозування на результат, тобто необхідно ефективно використовувати бюджетні кошти для досягнення максимального економічного або соціального ефекту.

На думку Фещенко Л.В., важливою складовою бюджетного планування є бюджетування – сукупність технологічних процедур бюджетної роботи з аналітично-розрахункової підготовки бюджетів, кошторисів і програм із допомогою порівняння відносної корисності альтернативних варіантів витрачання бюджетних коштів на конкретні види державної діяльності з урахуванням вартості витрат на досягнення кінцевого результату [11].

Для прогнозування в практичній діяльності застосовуються різні кількісні і якісні методи, найбільш широко в Україні використовуються формалізовані методи (прогнозна екстраполяція, системно-структурні, асоціативні, випереджуючої інформації), а у зарубіжних країнах поширена практика інтуїтивних методів (індивідуальні та колективні експертні оцінки) [11].

Таблиця 1

Зміст методів управління місцевими фінансами

Назва методу	Визначення
Фінансове прогнозування та бюджетування	Обґрунтування планових бюджетних показників, які є обов'язковими до виконання і застосовуються для цілеспрямованого впливу на рівень соціально-економічного розвитку регіонів.
Оперативне управління	Комплекс заходів, що проводяться на основі оперативної оцінки конкретної фінансової ситуації, з метою максимізації ефекту при мінімальних затратах шляхом своєчасного коригування фінансових відносин та маневрування фінансовими ресурсами.

Стимулювання	Методи заохочення розвитку тих явищ і процесів у регіоні які найнеобхідніші.
Облік	Забезпечення своєчасного та повного відображення всіх операцій органів Державної казначейської служби України та надання користувачам інформації про стан активів та зобов'язань, результати виконання бюджетів та їх змін.
Фінансовий контроль та аудит	забезпечення дотримання законності, фінансової дисципліни, запобігання фінансових правопорушень під час мобілізації, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів, коштів для виконання завдань і функцій органів місцевого самоврядування й ефективного соціально-економічного розвитку регіону.
Місьцеве оподаткування	Сукупність місцевих податків і зборів до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому Податковим кодексом України порядку.
Фінансування	Надходження та витрати бюджету, пов'язані із зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту чи профіциту бюджету.

Примітка. Складено автором.

У сфері місцевого оподаткування одне з центральних місць займає проблема співвідношення загальнодержавної законодавчої та виконавчої влади і місцевого самоврядування. Ратифікувавши Європейську Хартію місцевого самоврядування, Україна надала її нормам загальнообов'язкової сили на своїй території. Європейська Хартія місцевого самоврядування розглядає місцеві (локальні) податки і збори як необхідний атрибут, потребу, і в певному розумінні – ознаку місцевого самоврядування. Саме тому вони повинні існувати у такій кількості, в якій повністю б забезпечували місцеві органи влади коштами, необхідними для задоволення власних потреб [12].

Розвиток фінансового контролю має передбачати впровадження державного аудиту. Державний аудит це форма державного фінансового контролю, спрямована на сприяння бюджетним установам, державним підприємствам, які отримують державні кошти, у запобіганні фінансовим порушенням, ефективному використанні бюджетних коштів державного та комунального майна та складання достовірної фінансової звітності [8–9].

Отже, державний аудит включає таку форму як аудит ефективності.

Аудит ефективності – це форма контролю, яка спрямована на визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, які цьому перешкоджають. Метою аудиту ефективності є здійснення оцінки досягнення запланованих показників (продукту, ефективності, якості), виявлення проблем у виконанні бюджетної програми та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності використання ресурсів держави [9].

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки управління місцевими фінансами має включати методи управління: фінансове планування (бюджетування) та прогнозування, оперативне управління, стимулювання, облік, фінансовий контроль (як вид державний аудит (аудит ефективності), фінансування, оподаткування (місьцеве оподаткування). Ефективне функціонування системи управління місцевими фінансами може бути забезпечене за рахунок підвищення дієвості державного аудиту, організації проведення комплексної оцінки фінансового стану місцевих бюджетів, створення Кодексу кращої практики, в якому б містився передовий вітчизняний та зарубіжний досвід управління фінансами на місцевому рівні.

Використані джерела:

1. Бюджетний кодекс України. Затверджений Верховною Радою України 8 липня 2010 (№2456-VI) // Відомості Верховної Ради. – 2010. – №50–51. – Ст. 572. (із змінами, внесеними згідно із Законом № 4318-VI від 12.01.2012 р.).
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Ukrainian/122-Ukrainian.pdf>.
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – №40. – Ст.527.
4. Бондарук Т.Г. Особливості управління місцевими фінансами в Україні / Т.Г. Бондарук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – №6.(121). – С.198–201.

5. Величко О.В. Роль місцевих бюджетів та муніципальних органів влади в управлінні розвитком регіонів / О.В. Величко, В.В. Філіппов // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – №2. – С.127–131.

6. Гончаренко М.В. Нормативно-правове забезпечення управління суспільними фінансами: роль національних кодексів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db>.

7. Мельничук Н.Ю. Механізм управління формуванням та використанням фінансових ресурсів на місцевому рівні: сучасний стан ат перспективи розвитку / Н.Ю. Мельничук // Наукові праці НДФІ. – 2008. – №3(44). – С.41–52.

8. Орлюк О.П. Фінансове право: навч. посібник / О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.

9. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю як інструмент соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2009_647/32.pdf.

10. Сазонець І.Л. Управління місцевими фінансами: навч. посібник / І.Л. Сазонець, Т.В. Гринько, Г.Ю. Придатно. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.

11. Феценко Л.В. Вдосконалення бюджетного планування і прогнозування / Л.В. Феценко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – №34. – С.154–157.

12. Черновська М.М. Виникнення та розвиток місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/znpnudps/2009_1/pdf/09cmmolt.pdf.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Мушкудіані Л.К., магістр

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», Україна

Нинішню екологічну ситуацію на Дніпропетровщині можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу регіону. Економіці України в цілому притаманна висока питома вага ресурсомістких та енергоємних технологій, впровадження та нарощування яких здійснювалося найбільш «дешевим» способом – без будівництва відповідних очисних споруд. Це було можливим за відсутності ефективно діючих правових, адміністративних та економічних механізмів природокористування та без урахування вимог охорони довкілля.

Ці та інші чинники, зокрема низький рівень екологічної свідомості суспільства, призвели до значної деградації довкілля Дніпропетровського регіону, надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, повітря і земель, нагромадження у дуже великих кількостях шкідливих, у тому числі високотоксичних, відходів виробництва. Такі процеси тривали десятиріччями і призвели до різкого погіршення стану здоров'я людей, зменшення народжуваності та збільшення смертності, а це загрожує вимиранням і біологічно-генетичною деградацією народу України [5].

Такий стан речей породжує ряд проблем, пов'язаних з економічним розвитком підприємств регіону, котрий не відповідає умовам сталого розвитку економіки. Це спричиняє необхідність виявлення конкретних проблем та порушень підприємств у сфері екологічної безпеки задля виявлення шляхів контролю та поліпшення екологічної ситуації. Перш за все, слід зазначити, інформація про стан навколишнього середовища і його повний моніторинг недоступні. Розглянемо цей аспект проблеми на прикладі Дніпропетровська.

Сьогодні в Дніпропетровську встановлено 11 стаціонарних постів. Два з них належать до санітарно-епідеміологічних станцій, дев'ять – гідрометеорологічній службі. В той час як відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 9 березня 1999 р. «Про затвердження Порядку організації та контролю за охороною навколишнього середовища повітря» є 39 видів забруднюючих речовин, що підлягають контролю в місті, всього 6–7